

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
مؤسسه تحقیقات علوم باغبانی

۵۰۰ نکته کاربردی

مدیریت مزارع زعفران

بر اساس آخرین یافته‌های علمی و تجربیات زعفران کاران

غلامرضا توکلی کرقند^۱ - هادی زرامهر^۲

۱- عضو هیات علمی بخش تحقیقات گیاهپزشکی

۲- عضو هیات علمی بخش تحقیقات زراعی باغی

مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی خراسان جنوبی

سرشناسه	توکلی کرقد، غلامرضا، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	۵۰۰ نکته کاربردی مدیریت مزارع زعفران: بر اساس آخرین یافته‌های علمی و تجربیات زعفران کاران/غلامرضا توکلی کرقد، هادی زراعتگر؛ ویراستاران علمی منصوره کشاورزی، حمیدرضا توکلی کاخکی، حمیدرضا شریفی.
مشخصات نشر	کرج: موسسه تحقیقات علوم باغبانی، انتشارات
مشخصات ظاهری	۱۱۰ ص.: مصور (رنگی)، جدول (رنگی).
شابک	978-622-97834-1-2
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۹۷-۱۰۰.
عنوان دیگر	بر اساس آخرین یافته‌های علمی و تجربیات زعفران کاران.
عنوان گسترده	پانصد نکته کاربردی مدیریت مزارع زعفران.
موضوع	زعفران -- ایران
موضوع	Saffron crocus -- Iran
شناسه افزوده	زراعتگر، هادی، ۱۳۵۰ -
شناسه افزوده	کشاورزی، منصوره، ۱۳۴۳ - ویراستار
شناسه افزوده	توکلی کاخکی، حمیدرضا، ۱۳۴۳ - ویراستار
شناسه افزوده	شریفی، حمیدرضا، ۱۳۴۹ - ویراستار
شناسه افزوده	موسسه تحقیقات علوم باغبانی، انتشارات
رده بندی کنگره	SB۷۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی	رده بندی دیویی: ۵۸۴/ ۳۸
	شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۶۲۰۹۹

۵۰۰ نکته کاربردی مدیریت مزارع زعفران

تگارانگان (به ترتیب حروف الفبا): غلامرضا توکلی کرقد و هادی زراعتگر

ویراستاران علمی: منصوره کشاورزی، حمیدرضا توکلی کاخکی و حمیدرضا شریفی

ناشر: موسسه تحقیقات علوم باغبانی

ناظر فنی: کیومرث کاشی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۸۳۴-۱-۲

شمارگان: ۱۰۰۰

چاپ اول: ۱۴۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰۰۰ ریال

مسئولیت درستی مطالب کتاب با تگارانگان است

این کتاب تحت شماره ۴۴۰۰ مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۰۵ در مرکز فناوری اطلاعات و اطلاع رسانی

کشاورزی به ثبت رسیده است.

نشانی: کرج جاده محمدشهر- انتهای خیابان شهید همت- موسسه تحقیقات علوم باغبانی

تلفن ۰۲۶-۳۶۷۰۵۰۶۲، دورنگار ۰۲۶-۳۶۷۰۰۸۹۵ www.hsri.ac.ir

فهرست مطالب

۰	مقدمه
۱	فصل اول (اقلیم و عوامل محیطی)
۷	فصل دوم (گیاه‌شناسی و رشد)
۱۳	فصل سوم (خاک و آب)
۲۳	فصل چهارم (کاشت و مدیریت زراعی)
۴۵	فصل پنجم (خشک کردن زعفران)
۵۳	فصل ششم (کود و تغذیه)
۶۷	فصل هفتم (عوامل خسارت‌زا)
۸۵	فصل هشتم (استانداردسازی تولید بیه)
۹۱	فصل نهم (تجربیات چند زعفرانکار موفق)
۹۷	برخی از منابع مورد استفاده

www.ketab.ir

مقدمه

زعفران با نام علمی *Crocus sativus* L. از خانواده زنبقیان (Iridaceae) بوده و گیاهی علفی، چندساله، بدون ساقه هوایی و بنه دار است. گل زعفران معمولاً اولین اندامی است که در اوایل پاییز ظاهر می‌شود. از دیر باز در دامنه‌های زاگرس، گیاهی زیبا می‌رویده که نام آنرا کرکم می‌نامیدند! شاید نام علمی زعفران از همین نام قدیمی گرفته شده باشد. بنابراین زیستگاه اصلی زعفران دامنه‌های زاگرس بوده است (۷). توسعه کاشت زعفران از قاینات در خراسان جنوبی شروع، ولی به سرعت در مناطق وسیعی از خراسان رضوی و سایر استان‌ها توسعه یافته است. شرایط اقلیمی مساعد، عملکرد عالی، کیفیت مطلوب، بازار و گردش مالی مناسب، افزایش چشمگیر قیمت زعفران، نیروی کار ماهر، زمین‌های حاصلخیز و عوامل دیگر، باعث رشد و توسعه زعفران در این مناطق شده است. تولید زعفران به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد، از لحاظ اقتصادی و تجاری در سال‌های اخیر، مورد توجه کشورهای مختلف قرار گرفته است. زعفران برای بسیاری از مردم کشور ایران، میراث گران‌بهای نیاکان و دارای اهمیت راهبردی است که کشت آن نسل به نسل آموزش داده شده و حفظ شده است.

زعفران گیاه ارزشمندی است که برخی پژوهشگران آن را بومی ایران می‌دانند. این محصول از جایگاه ویژه‌ای در بین محصولات صنعتی و صادراتی ایران برخوردار است؛ به طوری که برخی محققان معتقدند که زعفران، اقتصادی‌ترین گیاه در نظام‌های زراعی کم‌نهاد محسوب می‌شود (۲۷).

استان‌های خراسان رضوی و جنوبی به دلیل دارا بودن شرایط آب و هوایی ویژه، با وجود خشکی و بارندگی کم، با دارا بودن دانش بومی کشت و کار قطب عمده تولید این

محصول ارزشمند در کشور محسوب می‌شوند ولی در شرایط فعلی، تغییرات اقلیمی، خشکسالی‌های متوالی، شور و قلیایی شدن خاک و آب، کشت چند باره، فقیر شدن زمین‌ها و عوامل دیگر، باعث تغییر در نقشه جغرافیایی کاشت زعفران از استان خراسان رضوی به سمت شمال و غرب به خصوص مناطقی از دامنه‌های زاگرس که از قدیم کشت زعفران مرسوم بوده است، شده است. برخی تحلیل‌گران این پدیده را "کوچ زعفران" نامیده‌اند.

با این وجود، محدودیت در توسعه کاشت زعفران عوامل دیگری نیز دخیل هستند که بسیار مهم و تعیین‌کننده‌اند. به عنوان مثال، عدم دسترسی به کارگر ماهر و ارزان (برای جمع‌آوری و جداکردن کلاله‌ها)، عدم آگاهی از دانش بومی زعفران‌کاران با تجربه و پیشکسوت و پرهزینه بودن کاشت زعفران، از عواملی هستند که در اغلب مناطق، زعفرانکاران تازه‌کار را با چالش مواجه می‌کند (۱۰ و ۱۱). بر اساس اطلاعات تجربی و منابع علمی، عملکرد زعفران خشک در هکتار یک شاخص متغیر بوده و تفاوت عملکرد، تا حد زیادی وابسته به دانش بومی، ملاحظات تجربی کشاورزان و کاربرد توصیه‌های علمی و یافته‌های تحقیقاتی است، به طوری که علیرغم پیشرفت‌های گسترده و ظهور و رشد فناوری‌های جدید در حوزه علوم کشاورزی، دانش بومی و محلی در کاشت و برداشت زعفران، هنوز جایگاه ویژه‌ای دارد.

در حال حاضر، تولید زعفران در ایران که ۹۰ درصد زعفران دنیا را تولید می‌کند، حدود ۴۰۰ تن است که با تولید محصول، منطبق با موازین مورد تایید بازارهای مصرف، می‌توان میزان تولید را افزایش داد.

هرچند زعفران‌کاران زحمت زیادی را برای تولید این محصول، متحمل می‌شوند، از عملکرد مناسبی (براساس آخرین آمار متوسط عملکرد زعفران در هکتار ۳/۵ کیلوگرم در هکتار می‌باشد) برخوردار نمی‌شوند. این امر می‌تواند ناشی از عدم اطلاعات کافی آنان در رابطه با کشت علمی گیاه زعفران باشد. این در حالی است که همه صاحب‌نظران معتقدند که عملکرد این محصول با برنامه‌ریزی و بهره‌گیری از اطلاعات علمی و تجربی، قابل افزایش است.